

MEI 2023

WIE GEEFT HET VARKEN ZIJN KRULSTAART TERUG?

Staarten worden geamputeerd
in Nederlandse varkensstallen

Varkens in Nood

INHOUD

COLOFON

WIE GEEFT HET VARKEN ZIJN KRULSTAART TERUG?

STAARTEN WORDEN GEAMPUTEERD IN
NEDERLANDSE VARKENSSTALLEN

© Stichting Varkens in Nood

Amsterdam, 2023

CONTACT

info@varkensinnood.nl

varkensinnood.nl

Geen krulstaarten in Nederlandse varkensstallen 4

Verminking 5

Stallen moeten aangepast 8

Pas de stallen aan, niet de varkens 9

Aanpakken van staartbijten 10

Van stompjes... naar krulstaarten 12

Het kan en moet anders 14

Europa 15

Nederland 15

De rol van de supermarkt 16

Bronnen 18

01

GEEN KRULSTAARTEN IN NEDERLANDSE VARKENSSTALLEN

Bij 99% van de Nederlandse varkens wordt de staart geamputeerd, het zogenaamde couperen.¹ Als een big een paar dagen oud is, wordt de staart afgebrand met een hete ijzeren draad of afgeknipt met een schaar (figuur 1). Het amputeren gebeurt zonder verdoving. De big houdt een kort stompje over in plaats van een krulstaart.

In de staart van een big zitten veel zenuwuiteinden. Zonder verdoving de staart afbranden of -knippen is dan ook onmiskenbaar pijnlijk. Tijdens de ingreep krijsen de biggen het uit, trappen ze met hun pootjes en proberen ze te ontsnappen. Stuk voor stuk duidelijke signalen dat de dieren ernstige pijn en angst ervaren. Daarnaast geneest de wond die een big overhoudt aan de amputatie niet meteen. Het stompje blijft nog dagenlang pijn veroorzaken. Toch krijgen de biggen ook na de ingreep geen enkele vorm van pijnstilling.²

Ieder jaar ondergaan 25 miljoen biggen deze pijnlijke ingreep. Dit komt neer op ruim 68 duizend geamputeerde krulstaarten per dag.*

BETER LEVEN KEURMERK

Ook van biggen met 1 ster van het Beter Leven keurmerk van de Dierenbescherming wordt de staart geamputeerd. Alleen op bedrijven met twee of drie sterren van het Beter Leven keurmerk en op biologische bedrijven mogen biggen hun staart houden.³ Minder dan 1% van de Nederlandse varkens valt in die categorieën.¹

VERMINKING

Wetenschappers en dierenartsen bevestigen dat het amputeren van biggenstaarten dierenleed veroorzaakt.^{2,4,5,6} De Europese Autoriteit voor Voedselveiligheid (EFSA; een adviesraad van de Europese Unie, opgericht om onpartijdig wetenschappelijk advies te geven) noemt de ingreep "een systematische bron van pijn die alle bedrijfsmatig gehouden varkens raakt."² De Europese beroepsorganisatie voor dierenartsen (FVE) beschrijft het amputeren van staarten terecht als 'verminking' van varkens, omdat de dieren hun leven lang hinder ondervinden door de ingreep.⁵ Varkens hebben hun krulstaart niet voor niks: het zijn sociale dieren die – net als honden – hun staart gebruiken om met elkaar te communiceren. Kwispelen is een teken van blijdschap, terwijl een staart tussen de achterpoten juist een signaal van angst is.⁷

* Het jaarlijks aantal geamputeerde biggenstaarten is berekend als de som van het jaarlijks aantal geslachte biggen en varkens, het aantal geëxporteerde biggen en varkens en het aantal biggen en varkens dat na het amputeren is overleden op het varkensbedrijf.^{8, 9, 10, 11}

↑ *Figuur 1. Biggen schreeuwen het uit van de pijn tijdens het amputeren van hun staart. Foto's: Jo-Anne McArthur/We Animals Media*

02

STALLEN MOETEN AANGEPAST

Varkens zijn slimme en nieuwsgierige dieren, die snel gefrustreerd raken door verveling. Ze hebben een sterk instinct om hun dag te vullen met het verkennen van hun omgeving.² Varkens gebruiken hiervoor hun neus en mond: alles wordt onderzocht door eraan te snuffelen, wroeten en bijten.

In de gemiddelde varkensstal is dat onmogelijk. Varkens leven in krappe, kale hokken met betonnen vloeren. Wetenschappers van Wageningen University & Research (WUR) bevestigen dat varkens 'langdurig en ernstig ongerief' ervaren omdat ze geen kans of ruimte krijgen voor hun natuurlijke gedrag.⁴ Varkensstallen zijn bovendien potdichte gebouwen, waarbij het aan frisse lucht en daglicht vaak ontbreekt. De omstandigheden in de gemiddelde varkensstal veroorzaken verveling, stress en frustratie, die de varkens alleen maar op elkaar kunnen afreageren. Ze gaan bijten in elkaars staart.²

Varkenshouders zien het amputeren van krulstaarten als oplossing voor het staartbijten: door alle staarten te amputeren, kunnen de varkens er ook niet in bijten. Voor de varkens is dit een schijnoplossing. De erbarmelijke omstandigheden in de stallen zijn het werkelijke probleem. Die worden met het amputeren niet aangepakt. Bovendien komt staartbijten ook voor in stallen waar geamputeerd wordt.¹² Dit is logisch: het amputeren maakt het voor varkens moeilijker om in elkaars staart te bijten, maar doet niks aan de oorzaken van dit gedrag.⁵

PAS DE STALLEN AAN, NIET DE VARKENS

Varkens worden aangepast aan hun ongeschikte omgeving. Volgens de Nederlandse wet zou dat andersom moeten: er moeten eerst aanpassingen gedaan worden in de stal om staartbijten te voorkomen. Pas als die niet effectief blijken, is het toegestaan om staarten te amputeren (zie kader wetgeving). Toch wordt deze ingreep in Nederland vrijwel standaard uitgevoerd. Het verminken van varkens wordt gedoogd om staartbijten te voorkomen.

Wetenschappers van onafhankelijke organisaties als de EFSA stellen dat het wél anders kan. Het amputeren van staarten is niet nodig, als varkens maar op de juiste wijze gehuisvest en verzorgd worden.^{2,13} Door stallen diervriendelijker te maken kunnen varkens hun staart houden. De krulstaart is daarmee het ultieme signaal van een geschikte varkensstal.

WETGEVING

Het is in Europa **sinds 1994** verboden om de staarten van varkens routinematig te amputeren.¹⁴ De Europese regels voor het amputeren van varkensstaarten staan beschreven in de richtlijn 2008/120/EC.¹⁵ Deze regels zijn in Nederland overgenomen in het Besluit dierge-neeskundigen:

Het verwijderen van een deel van de staart van biggen is toegestaan, mits:

- Het dier niet ouder is dan 4 dagen;
- **Kwetsuren [...] bij andere varkens zijn geconstateerd**, en
- **Getroffen maatregelen**, waaronder het aanpassen van omgevingsfactoren of beheerssystemen, [...] die dienen ter voorkoming van staartbijten en andere gedragsstoornissen, **niet werkzaam zijn gebleken**¹⁶

AANPAKKEN VAN STAARTBIJTEN

Staatbijten is een teken dat varkens gefrustreerd zijn door een gebrekkige huisvesting of verzorging. Deze gebreken in de stal worden ook wel risicofactoren genoemd. De belangrijkste risicofactor is verveling.² Varkens hebben in een kaal hok geen uitlaatklep voor het instinct om hun omgeving te verkennen. Geschikt afleidingsmateriaal, zoals stro of ander materiaal om in te wroeten, is nodig om staartbijten te voorkomen. Daaraan ontbreekt het in de meeste varkensstallen. Zo stellen wetenschappers van WUR dat het afleidingsmateriaal in Nederlandse stallen zodanig slecht is dat er niet gestopt kan worden met het amputeren van staarten.⁴

Hoewel verveling de meest belangrijke oorzaak is voor staartbijten, spelen ook andere risicofactoren een rol.² Denk aan onvoldoende ruimte in het hok, giftige stallucht die pijnlijke longontstekingen veroorzaakt, vechten om een plek bij een te kleine voerbak en onvoldoende drinkwater. De kans op staartbijten neemt met iedere risicofactor toe (zie figuur 2).

Iedere varkensstal is anders, dus ook de aanwezige combinatie van risicofactoren voor staartbijten zal per stal verschillen. Om te kunnen stoppen met het amputeren van staarten, zullen de aanwezige risicofactoren herkend en aangepakt moeten worden. Goede begeleiding voor varkenshouders is al beschikbaar: er zijn checklists om de risicofactoren in de stal in kaart te brengen en varkenshouders kunnen de hulp van speciaal opgeleide welzijnscoaches inzetten.¹⁷

DE OVERLOPENDE EMMER VAN HET STAARTBIJTEN

↑ *Figuur 2: Verschillende kenmerken van een stal kunnen stress en frustratie veroorzaken bij varkens. De kans op staartbijten neemt met iedere risicofactor toe. De belangrijkste risicofactor is verveling, veroorzaakt door ontbrekend of ongeschikt afleidingsmateriaal. Ook kenmerken van de leefomgeving (zoals een gebrek aan ruimte), luchtkwaliteit (zoals giftige stallucht door slechte ventilatie), gezondheid van de varkens (zoals aanhoudende pijn of ziekte) en voeding (door te weinig voerbakken of ongeschikt voer en water aan te bieden) kunnen risicofactoren zijn. Wordt er niet ingegrepen door verbeteringen, dan loopt de emmer over en gaan de varkens staartbijten.*

VAN STOMPJES...

- Varkens vervelen zich eindeloos in krappe, kale hokken
- Wroeten is onmogelijk op betonnen vloeren
- Giftige lucht uit de mestkelders veroorzaakt ziekte en ongemak

...NAAR KRULSTAARTEN

- Hokverrijking zoals stro stopt de eindeloze verveling in de sta
- Varkens voelen zich prettig in een stal met daglicht en frisse luch
- Varkens hebben genoeg ruimte om samen te verkennen, eten en rusten

↑ Foto's: Sabine Grootendorst

03

HET KAN EN MOET ANDERS

Stoppen met het amputeren van varkensstaarten is goed mogelijk, als varkenshouders kunnen investeren in aanpassingen in de stal. Varkens die zich goed voelen hebben geen reden om in elkaars staart te bijten. Dit blijkt ook uit de geboekte successen uit Europese landen waar het verbod op routinematig amputeren strenger gehandhaafd wordt én van varkenshouders in Nederland die al gestopt zijn met amputeren.

EUROPA

Er zijn meerdere Europese landen die het amputeren van varkensstaarten niet gedogen. In landen als Finland, Noorwegen, Zweden en Zwitserland hebben varkens wél een krulstaart.^{18,19} Staartbijten wordt voorkomen door strengere eisen te stellen aan de varkensstallen. Zo krijgen varkens in deze landen altijd de mogelijkheid om te wroeten in stro of ander wroetbaar materiaal, meer ruimte in het hok en is er meer aandacht voor goede ventilatie in de stal.^{18,20} Op die manier worden belangrijke risicofactoren voor staartbijten aangepakt.

In Duitsland krijgen varkenshouders uit de deelstaat Nedersaksen een bonus voor het houden van varkens met krulstaart.²¹ Varkenshouders die stoppen met het amputeren van staarten, krijgen een premie van 21 euro voor ieder varken dat met krulstaart naar de slacht gaat. Met deze bonus kunnen varkenshouders de benodigde aanpassingen in de stal uitvoeren en zo staartbijten voorkomen.

NEDERLAND

Ook in Nederland zijn er varkensboeren die varkens met krulstaart houden. In stallen met 2 of 3 sterren van het Beter Leven-keurmerk mogen varkensstaarten niet geamputeerd worden. Bij deze stallen worden ook hogere eisen gesteld aan het welzijn van de varkens, waarmee de kans op staartbijten aanzienlijk afneemt.³

Maar ook in stallen die niet aan de hogere eisen van een welzijnskeurmerk voldoen, kan worden gestopt met het amputeren van staarten. Een groep Nederlandse varkenshouders is in 2016 gestopt met het amputeren van staarten, voor een samenwerking met een Zweedse afnemer van varkensvlees.²² In Zweden houden varkens hun krulstaart, dus ook de staarten van deze Nederlandse varkens mochten niet geamputeerd worden. De deelnemende varkenshouders kregen een bonus van 20 euro per varken. Dit bedrag dekte de hogere kosten van het houden van varkens met krulstaart. Helaas eindigde deze samenwerking na zes jaar. Zonder uitzicht op een afzetmarkt en bijbehorende bonus, is het voor de boeren niet mogelijk om varkens met krulstaart te houden.

Daarnaast heeft een werkgroep van gangbare varkensboeren in 2018 geprobeerd om – onder begeleiding van o.a. wetenschappers en dierenartsen – te stoppen met het amputeren van staarten.²³ Hierbij mochten aanpassingen in de stal niet of nauwelijks geld kosten. Toch lukte het drie van de tien deelnemende boeren om varkens met krulstaart te houden. De boeren die het niet lukte om te stoppen

met amputeren faalden door een gebrek aan financiële ondersteuning. Deze ondersteuning wordt door de werkgroep dan ook aanbevolen om “een versnelling in het proces naar stoppen met staart couperen” mogelijk te maken.²³

DE ROL VAN DE SUPERMARKT

Varkenshouders willen wel stoppen met het amputeren van staarten, maar zitten vast in het huidige systeem. Ze hebben financiële steun en een afzetmarkt nodig om varkens met krulstaarten te houden. Deze hulp is nú nodig: de vorige minister van Landbouw (Carola Schouten) heeft aangekondigd dat het routinematig amputeren van staarten in 2030 gestopt moet zijn.²⁴ Om deze datum te halen, is het noodzakelijk om snel eerste stappen te zetten om het amputeren van staarten uit te faseren.

Bijna al het varkensvlees in de Nederlandse supermarkten komt van Nederlandse varkenshouders.²⁵ Het gaat om varkensstallen met 1 ster van het Beter Leven-keurmerk: stallen waar vrijwel zonder uitzondering de staarten van varkens nog geamputeerd worden, maar waar de varkenshouders wel al bereid zijn om aanpassingen te doen voor een iets beter welzijn. De kosten van deze aanpassingen moeten wel worden vergoed.

De supermarkt is de schakel die het stoppen met amputeren mogelijk kan maken: door afspraken te maken met varkenshouders én hen met de noodzakelijke vergoeding in staat te stellen de stallen aan te passen. De Nederlandse supermarkten zijn aan zet om een afzetmarkt te creëren voor vlees van varkens met krulstaart.

Als supermarkten écht een bijdrage willen leveren aan het dierenwelzijn in Nederlandse varkensstallen, dan zouden ze de krulstaart als minimale eis stellen waaraan het varkensvlees dat ze aanbieden moet voldoen. Dan geven ze het varken zijn krulstaart terug.

BRONNEN

- ¹ **Centraal Bureau voor de Statistiek**, 2021: Activiteiten van biologische landbouwbedrijven. Online beschikbaar via: <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83922NED/table?ts=1673863196270>
- ² **European Food Safety Authority**, 2022: Welfare of pigs on farm. Online beschikbaar via: <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/7421>
- ³ **Dierenbescherming: Beter Leven keurmerk – criteria varkens**. Online beschikbaar via: <https://beterleven.dierenbescherming.nl/over-de-dieren/alle-dieren/varkens/> (geraadpleegd op 17 maart 2023)
- ⁴ **Wageningen University & Research**, 2021: Update ongerief-analyses 2018-2020: Vleeskuikens, vleeskalveren, varkens en melkvee. Online beschikbaar via: <https://edepot.wur.nl/542468>
- ⁵ **Federation of Veterinarians of Europe**, 2019: Position on preventing tail docking and tail biting. Online beschikbaar via: https://www.fve.org/cms/wp-content/uploads/062_Final-EAPHM-FVE-position-on-pig-tail-docking.pdf
- ⁶ **Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde**, 2020: Standpunt couperen van varkensstaarten. Online beschikbaar via: <https://www.knmvd.nl/app/uploads/2018/01/KNMvD-standpunt-couperen-varkensstaarten.1.pdf>
- ⁷ **Iglesias en Camerlink**, 2022: Tail posture and motion in relation to natural behaviour in juvenile and adult pigs. Online beschikbaar via: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1751731122000404>
- ⁸ **Centraal Bureau voor de Statistiek**, 2022: Vleesproductie; aantal slachtingen per diersoort. Online beschikbaar via: <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/7123slac/table?ts=1673863134013>
- ⁹ **Rijksdienst voor Ondernemend Nederland**, 2022: Import & export varkens. Online beschikbaar via: <https://www.rvo.nl/onderwerpen/marktinformatie/statistieken#varkens>
- ¹⁰ **Rijksoverheid**, 2023: Registratie biggensterfte 2022 (p. 10). Online beschikbaar via: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/07/06/beantwoording-schriftelijke-vragen-bij-de-slot-wet-lnv-over-2022>
- ¹¹ **Wageningen University & Research**, 2020: Vroege sterfte van biggen, kalveren en melkgeitenlammeren – percentages, oorzaken en mogelijkheden tot reductie. Online beschikbaar via: <https://edepot.wur.nl/511711>
- ¹² **Thodberg et al.**, 2018: The effect of docking length on the risk of tail biting, tail-directed behaviour, aggression and activity level of growing pigs kept under commercial conditions. Online beschikbaar via: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1751731118000563>
- ¹³ **EU Reference Centre for Animal Welfare** – Pigs: Dossier: Tail biting and tail docking. Online beschikbaar via: <https://eurcaw-pigs.eu/dossier/tail-biting-and-tail-docking-dossier> (geraadpleegd op 17 maart 2023)
- ¹⁴ **European Parliament**, 2014: Routine tail-docking of pigs. Online beschikbaar via: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/509997/IPOL_STU%282014%29509997_EN.pdf
- ¹⁵ **Raad van de Europese Unie**, 2008: Richtlijn 2008/120/EG tot vaststelling van minimumnormen ter bescherming van varkens. Online beschikbaar via: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:02008L0120-20191214&from=EN>

¹⁶ **Nederlandse overheid**, 2022: Besluit diergeneeskundigen, artikel 2.3. Aanwijzing toegestane ingrepen varkens. Online beschikbaar via: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0035091/2022-03-11>

¹⁷ **Producenten Organisatie Varkenshoudersrij**: Welzijnscoaches & welzijnscheck. Online beschikbaar via: [https://www.pov.nl/over-pov/welzijnscoaches- \(geraadpleegd op 17 maart 2023\)](https://www.pov.nl/over-pov/welzijnscoaches- (geraadpleegd op 17 maart 2023))

¹⁸ **European Commission**, 2016: Study visits on rearing pigs with intact tails. Online beschikbaar via: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2367d33b-ffe1-11e6-8a35-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search>

¹⁹ **Nalon & De Briyne**, 2019: Efforts to ban the routine tail docking of pigs and to give pigs enrichment materials via EU law: where do we stand a quarter of a century on? Online beschikbaar via: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6523805/>

²⁰ **Valros**, 2021: The tale of the Finnish pig tail – how to manage non-docked pigs? Online beschikbaar via: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1751731121001968>

²¹ **Interessengemeinschaft der Schweinehalter Deutschlands**, 2023: Ringelschwanzprämie Niedersachsen: neue Vorgaben ab 2023. Online beschikbaar via: <https://www.schweine.net/news/ringelschwanzpraemie-niedersachsen-neue-vorgaben.html>

²² **Boerderij**, 2022: Langestaartenconcept na zes jaar stopgezet. Online beschikbaar via: <https://www.boerderij.nl/langestaartenconcept-na-zes-jaar-stopgezet>

²³ **Wageningen University & Research**, 2021: Houden van varkens met een intacte staart. Online beschikbaar via: <https://edepot.wur.nl/545856>

²⁴ **Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit**, 2022. Verzamelbrief dierenwelzijn – toezegging stand van zaken uitfaseren staart couperen. Online beschikbaar via: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/04/14/kamerbrief-over-verzamelbrief-dierenwelzijn>

²⁵ **Varkens in Nood**, 2019: Varkensvlees monitor. Online beschikbaar via: <https://varkensinnood.nl/sites/default/files/2019-02/varkensvleesmonitor-december-2018.pdf>

CONTACT

Bezoekadres

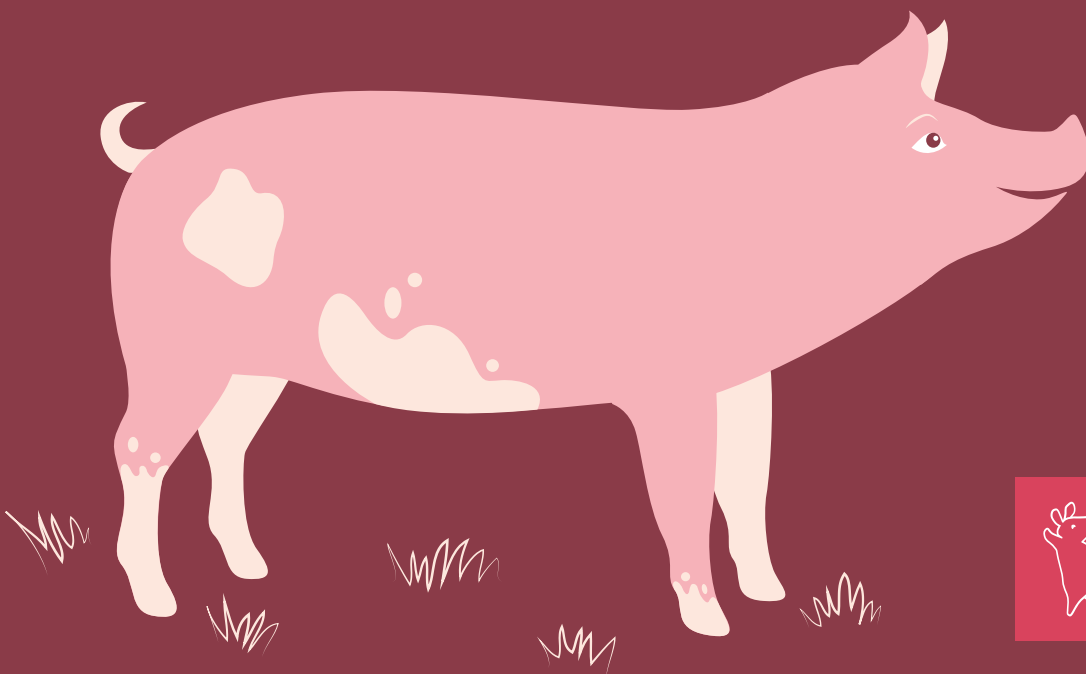
Tilanusstraat 8b
1091 BH Amsterdam
Tel. 020-6177757

Postadres

Postbus 14584
1001 LB Amsterdam

Overige informatie

IBAN: NL49 TRIO 0212 1888 87
Kvk nummer: 41217397
RSIN nummer: 806211593

Varkens in Nood